

Thuisonderwijs in Vlaanderen: een voorbeeld voor Nederland

Artikel 5 sub b Leerplichtwet leidt tot discriminatie tussen ouders die hun kinderen op grond van religieuze of levensbeschouwelijke redenen thuis onderwijs willen geven en ouders die om andere redenen vinden dat hun kinderen beter af zijn met thuisonderwijs. Thuisonderwijs moet voor ieder een toegankelijk worden. De Vlaamse regeling kan als voorbeeld dienen.

Joke Sperling werkte voorheen als advocaat te Rotterdam en geeft thans haar kinderen thuisonderwijs in Vlaanderen.

Thuisonderwijs in Nederland

Thuisonderwijs is in Nederland verboden. Volgens artikel 2 lid 1 Leerplichtwet moeten de ouders of verzorgers van een kind ervoor zorgen dat het kind als leerling van een school is ingeschreven en deze geregeld bezoekt. Tot 1969 konden ouders of verzorgers aan deze plicht voldoen 'door aan het kind huisonderwijs te verstrekken of te doen verstrekken'.¹ Bij de wijziging van de Leerplichtwet in 1968 vond een meerderheid van de Tweede Kamer echter, zonder enige wetenschappelijke onderbouwing, dat thuisonderwijs 'in strijd met het belang van de opvoeding van het kind'² was. De Kamer nam een amendement aan om thuisonderwijs af te schaffen. In de huidige Leerplichtwet van 1969 komt thuisonderwijs niet meer voor.

Vrijstelling van de Leerplichtwet

Ouders die toch thuisonderwijs willen geven, proberen dit in de praktijk te doen met een beroep op artikel 5 sub b Leerplichtwet. Dit artikel geeft ouders of verzorgers vrijstelling van artikel 2 lid 1 Leerplichtwet 'zolang zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning [...] gelegen scholen [...] overwegende bedenkingen hebben'. Met 'bedenkingen' wordt in de praktijk bedoeld: bezwaren gebaseerd op godsdienst of levensovertuiging. Ouders of verzorgers die zich op deze vrijstellingsgrond beroepen, moeten dat elk jaar vóór 1 juli aan de leerplichtambtenaar van hun gemeente laten weten (art. 6 Leerplichtwet) Hierbij moeten zij verklaren dat zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning gelegen scholen overwegende bedenkingen hebben (art. 8 lid 1 Leerplichtwet). Een verklaring is ongeldig indien het kind in het voorafgaande jaar geplaatst is geweest op een school waartegen zij bedenkingen hebben (art. 8 lid 2 Leerplichtwet)

Hoewel in de wet niet staat dat een beroep op vrijstelling pas geldig is als de leerplichtambtenaar de 'overwegende bedenkingen' goedkeurt, is dat in de praktijk wel het geval.³ De leerplichtambtenaar moet vaststellen of de bedenkingen niet gericht zijn tegen de soort van het onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting van het onderwijs. Hij mag echter niet het gewicht van de 'bedenkingen' beoordelen.⁴ In een vonnis van 10 maart 2003⁵ oordeelde de rechtbank dat het feit dat de ouder zelf vindt dat zijn bezwaren gebaseerd zijn op een levensovertuiging, niet betekent dat automatisch sprake is van 'bedenkingen' als bedoeld in artikel 5 sub b. De rechtbank was van oordeel dat in dat geval de bezwaren niet gericht waren tegen de richting van het onderwijs, maar tegen de leerplicht. De ouders konden zich daarom niet op vrijstelling beroepen. Bij arrest van 3 februari 2004 verwierp de Hoge Raad, zonder nadere motivering, het beroep van de ouders tegen het vonnis. De ouders hebben aangekondigd in beroep te zullen gaan bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EVRM).⁶

Er kleven twee problemen aan artikel 5 sub b Leerplichtwet. In de eerste plaats veroorzaakt de beperking tot uitsluitend 'overwegende bedenkingen tegen de richting' van het onderwijs ongelijke behandeling. Zo krijgen katholieken bijvoorbeeld nooit een vrijstelling, want er is in elk dorp wel een katholieke school; moslims buiten de grote steden wél, en niet-gelovigen vallen helemaal buiten de boot. Artikel 5 sub b is daarmee in strijd met de gelijkheids- en anti-discriminatiebeginselen van artikel 1 van de Grondwet⁷ en artikel 2, tweede volzin van het eerste Protocol van het EVRM.⁸ Bovendien is in de praktijk gebleken dat leerplichtambtenaren er vaak hun persoonlijke interpretatie op na houden van wat onder 'overwegende bedenkingen' valt. Het beleid met betrekking tot de toepassing van artikel 5 sub b verschilt vaak per gemeente en leidt tot willekeur. In de tweede plaats kan toepassing van artikel 5 sub b er toe leiden dat een kind geen onderwijs ontvangt. De wet legt ouders of verzorgers die vrijgesteld zijn op grond van artikel 5 sub b geen enkele verdere verplichting op. Zij hoeven er

dus, strikt juridisch gezien, niet voor te zorgen dat hun kind onderwijs krijgt. Dit is in strijd met de gedachte van de Leerplichtwet.

Nota 'Thuisonderwijs in Nederland'

Om dit laatste probleem op te lossen heeft Minister Van der Hoeven van OCW vorig jaar de nota 'Thuisonderwijs in Nederland' aan de Tweede Kamer gestuurd. Zij zegt daarin een wetsvoorstel te zullen indienen waarin vrijstelling op grond van artikel 5 sub b Leerplichtwet 'uitsluitend mogelijk is indien de ouders/verzorgers zorg dragen voor een alternatieve vorm van onderwijs en akkoord gaan met een vorm van toezicht van de onderwijsinspectie op het onderwijs.'⁹ 'Thuisonderwijs is dan een alternatief. [...] Thuisonderwijs is [...] een plicht [van ouders] om ervoor te zorgen dat leerlingen voldoende onderwijs ontvangen', aldus de minister.¹⁰ De minister laat echter het eerste probleem van artikel 5 sub b in stand. Dit heeft tot gevolg dat zij weliswaar vindt dat met thuisonderwijs weer aan de leerplicht kan worden voldaan, maar dat dit alternatief alleen voorbehouden is aan mensen met bepaalde levensovertuigingen, in bepaalde gemeentes. De door de minister voorgestelde regeling leidt dus ook tot ongelijke behandeling en willekeur. Een oplossing voor dit probleem kan worden gevonden in een wetsvoorstel dat thuisonderwijs voor alle ouders of verzorgers van leerplichtige kinderen beschikbaar maakt.

De reden waarom de minister thuisonderwijs slechts voor een zeer beperkte groep kinderen mogelijk wil maken, is dat zij vindt dat alle kinderen beter af zijn op school.¹¹ Zij baseert zich daarbij niet op enig wetenschappelijk onderzoek. Uit grootschalige onderzoeken in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, waar thuisonderwijs al jaren een geaccepteerde onderwijsvorm is¹², blijkt echter juist dat kinderen die thuisonderwijs hebben gekregen 'zich in hun schoolvorderingen én in hun sociaal-emotionele ontwikkeling in positieve zin van hun op school onderwezen leeftijdsgenoten' onderscheiden.¹³ Volgens sommige onderzoeken bedraagt de gemiddelde voorsprong in academisch opzicht zelfs meerdere jaren.¹⁴ Uit een langdurig onderzoek in Engeland kwam tevens naar voren dat 'working-class' kinderen, die thuisonderwijs kregen, beter scoorden dan schoolgaande kinderen van professionele, 'middle-class' ouders en dat bij thuisonderwezen kinderen sekseverschillen in examenresultaten verdwijnen.¹⁵ Uit deze onderzoeken blijkt dat er geen verschil is in resultaten tussen thuisonderwezen kinderen van wie de ouder een onderwijsbevoegdheid heeft en van wie de ouder dat niet heeft. Kinderen die thuisonderwijs krijgen zijn bovendien 'gemiddeld genomen sociaal vaardiger en rijper', hebben 'een beduidend positiever zelfconcept dan schoolkinderen' en vertonen minder gedragsproblemen.¹⁶ Doorslaggevende factor voor deze positieve resultaten is de veel efficiëntere één-op-één instructie of begeleiding van daartoe gemotiveerde ouders.¹⁷

Socialisatie

Hoewel de minister dit niet stelt in haar nota, heeft haar standpunt wellicht te maken met het veelgehoorde vooroordeel dat thuisonderwezen kinderen in sociaal opzicht te kort komen en daarom minder goed worden voorbereid op het zelfstandig functioneren in de maatschappij dan schoolgaande kinderen. Het is echter maar de vraag of school kinderen in dat opzicht beter voorbereidt. Kinderen brengen op school het grootste deel van hun dag door in groepsverband en in een zeer gestructureerde omgeving, uitsluitend met kinderen van exact dezelfde leeftijd, vaak van dezelfde huidskleur en sociale achtergrond. Wanneer zal een kind zich later in de maatschappij in een dergelijke situatie bevinden? De individuele interactie van kinderen met volwassenen is op school zeer beperkt en veelal negatief van karakter (discipline). Ook het contact tussen kinderen onderling is niet altijd positief als men denkt aan pesten, seksuele intimidatie, geweld¹⁸ en sterke afhankelijkheid van leeftijdsgenoten qua zelfconcept.

Het is voorts een misvatting dat thuisonderwezen kinderen de hele dag thuis zitten en alleen maar met één ouder contact hebben. Juist door niet naar school te gaan en door de efficiëntere instructie, hebben thuisonderwezen kinderen meer gelegenheid en tijd voor sociale interactie met een gevarieerdere groep mensen in realistische situaties. Uit onderzoeken in Amerika blijkt dat veel thuisonderwezen kinderen broertjes en zusjes hebben, met buurtgenootjes spelen, deelnemen aan gevarieerde sociale activiteiten, onder meer op het gebied van sport en cultuur, en op regelmatige basis betrokken zijn bij veel activiteiten buitenshuis.¹⁹ Dr H. Blok van het Kohnstamm Instituut van de Universiteit van Amsterdam verricht onderzoek naar thuisonderwijs en schreef onlangs: 'Vorig jaar is een onderzoek afgesloten onder ongeveer vijfduizend volwassenen die hun onderwijs voor het grootste deel van hun ouders thuis hebben gekregen. De onderzoekers vergeleken ze met anderen die voor hun ontwikkeling van school afhankelijk waren geweest. Punten van vergelijking waren onder meer het aantal jaren onderwijs op tertiair niveau, de mate waarin men vrijwilligerswerk verricht, hoe actief men is in politiek opzicht en hoe gelukkig men zich voelt. Op al deze punten onderscheidden de thuisgeschoolde volwassenen zich positief. Wie zijn of haar kind het beste gunt, zal zich dus serieus op de mogelijkheden van thuisonderwijs moeten gaan oriënteren.'²⁰

Thuisonderwijs in België

In België is thuisonderwijs wél een erkende onderwijsvorm, die zijn grondslag vindt in de Grondwet. Artikel 24 lid 1 van de Grondwet stelt: 'Het onderwijs is vrij; elke preventieve maatregel is verboden.' De tekst en uitleg van dit artikel moet worden gezien in het licht van het liberale klimaat waarin het tot stand is gekomen (1831). De inhoud van de Grondwet vormde een reactie tegen de Franse en Nederlandse overheersing van België. Vóór 1831 was het verboden zonder voorafgaande toestemming van de koning een school te openen en was de werking van scholen aan regelgeving onderworpen.²¹ De vrijheid van onderwijs, die in de nieuwe Grondwet werd gegarandeerd, was nauw verbonden met de vrijheid van meningsuiting en de gewetens- en godsdienstvrijheid. Belangrijk uitgangspunt van artikel 24 lid 1 van de Grondwet is de eerbiediging van de rechten en verantwoordelijkheden van ouders. Dit artikel impliceert dat privé-personen, zonder voorafgaande toestemming, naar eigen inzicht onderwijs kunnen verstrekken of laten verstrekken, zowel naar de vorm als naar de inhoud van het onderwijs.²² Vrijheid van onderwijs heeft in België steeds vrijheid van thuisonderwijs ingehouden, hoe onbekend deze vorm van onderwijs ook was en hoe weinig daar in de praktijk gebruik van werd gemaakt. Lange tijd was er zelfs geen enkele wetgeving over thuisonderwijs omdat men van mening was dat de overheid daar niet moest tussenkomen.²³

In deze laatste opvatting is inmiddels verandering gekomen, zo stelde de Vlaamse Minister van Onderwijs in 2002. 'De internationale verdragen, zoals het Internationale verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten van 19 december 1966 en het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989, leggen sterk de nadruk op het recht op kwaliteitsvol onderwijs van elk kind. Ook bij huisonderwijs moet er een garantie zijn dat er effectief kwaliteitsvol onderwijs gegeven wordt.'²⁴ Een andere factor die vermoedelijk een rol zal hebben gespeeld, is dat het aantal kinderen dat thuis les krijgt de laatste jaren sterk is gestegen. In het schooljaar 2000-2001 waren dat er in Vlaanderen 180. Dit schooljaar zijn het er tot dusver 349. In 2002 is daarom aan de Leerplichtwet en het Decreet Basisonderwijs van 25 februari 1997 (hierna: het 'Decreet') een aantal bepalingen toegevoegd waarin nadere regels worden gegeven met betrekking tot thuisonderwijs. Bij Besluit van de Vlaamse regering van 9 mei 2003²⁵ (hierna: 'het Besluit') werd controle van thuisonderwijs geregeld. Het Besluit is op 1 augustus 2003 in werking getreden. Hieronder volgt een overzicht van deze regeling.

Voorwaarden voor het geven van thuisonderwijs

Thuisonderwijs, of 'huisonderwijs' zoals dat in de Vlaamse wet wordt genoemd, wordt gedefinieerd als 'onderwijs dat verstrekt wordt aan leerplichtigen van wie de ouders beslist hebben zelf dit onderwijs te organiseren en te bekostigen.'²⁶

Ouders die er voor kiezen om hun kind thuisonderwijs te geven, moeten dit jaarlijks meedelen in een verklaring. Zij hoeven niet te motiveren waarom zij voor thuisonderwijs opteren. De verklaring moet worden overgemaakt aan het departement Onderwijs uiterlijk op de dag waarop met het thuisonderwijs wordt begonnen.²⁷ Men kan dus op elk moment van het schooljaar met thuisonderwijs aanvangen. In de verklaring moeten ouders gegevens met betrekking tot de identificatie van de minderjarige verstrekken, meedelen waar en door wie het onderwijs verstrekt wordt en verklaren controle te accepteren²⁸ en daar aan mee te werken²⁹.

In de verklaring dienen ouders zich tevens te verbinden thuisonderwijs te verstrekken dat ten minste voldoet aan de volgende doelstellingen (hierna: 'de Doelstellingen'):

- 1° het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de volledige persoonlijkheid en de talenten van het kind en op de voorbereiding van het kind op een actief leven als volwassene; en
- 2° het onderwijs bevordert het respect voor de grondrechten van de mens en voor de culturele waarden van het kind zelf en van anderen.³⁰

De Doelstellingen zijn een verkorte weergave van artikel 29 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.³¹ De wet vereist niet dat de onderwijsverstrekker een onderwijsbevoegdheid, dan wel enige andere kwalificatie, heeft. Een dergelijk vereiste zou in strijd zijn met het verbod van preventieve maatregelen in artikel 24 lid 1 van de Grondwet. De wet eist evenmin dat het kind getest wordt. In de praktijk leggen echter veel kinderen door middel van zelfstudie de examens af van de Examencommissie van de Vlaamse gemeenschap. Deze examens zijn op verschillende onderwijsniveaus beschikbaar en zijn voor het secundair onderwijs vergelijkbaar met de Nederlandse staatsexamens en geven toegang tot universitair onderwijs.

Controle van thuisonderwijs

Controle van thuisonderwijs geschiedt door de onderwijsinspectie en is in het bestaande systeem van schoolinspecties ingebouwd en kost op die manier nauwelijks extra geld.

Er bestaat binnen de onderwijsinspectie geen aparte afdeling voor thuisonderwijs. De inspecteurs controleren naast thuisonderwijs ook gewoon en buitengewoon onderwijs.

Ouders zijn verplicht hun medewerking te verlenen aan de controle en alle documenten om de uitvoering van deze controle mogelijk te maken, ter beschikking te stellen van de onderwijsinspectie.³² Wanneer ouders de controle niet aanvaardden moeten zij de minderjarige inschrijven op een school, die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap. Niet-nakoming van deze laatste verplichting kan leiden tot

oplegging van een geldboete en uiteindelijk zelfs gevangenisstraf.³³

Controle vindt plaats na (telefonische) afspraak tussen de inspectie en de ouders. De controle kan worden uitgevoerd hetzij op de plaats waar het onderwijs wordt verstrekt, hetzij op een plaats door de inspectie aangewezen en waarmee de ouders zich akkoord verklaren, indien de ouders niet wensen dat controle thuis plaatsvindt. In de regel zal de inspectie dan het departement Onderwijs te Brussel aanwijzen. Hoewel ouders jaarlijks een 'verklaring van huisonderwijs' moeten insturen, betekent dit niet dat controle ook elk jaar plaatsvindt. De onderwijsinspectie bepaalt zelf hoe vaak dat nodig is.

Na de afspraak over de controle volgen schriftelijke afspraken over de tijdens de controle voor te leggen documenten.³⁴ De wet geeft niet aan om welke documenten het gaat, maar in een vraag die daarover werd gesteld in het Vlaams parlement, merkte de Minister van Onderwijs het volgende op:

'Aan de ouders wordt gevraagd aan te tonen hoe zij het onderwijs verstrekken en hoe ze de leer processen stofferen en organiseren. Een gesprek hierover kan heel wat nuttige gegevens opleveren. Er kan ook veel worden aangetoond en verduide lijkt aan de hand van concreet materiaal, gebruikte bronnen, documenten die betrekking hebben op leerinhouden die worden aangeboden, leer middelen, eventueel een planning die het leren van het kind als cumulatief proces aangeeft (gradatie en samenhang), hoe het leren wordt aangepakt en hoe de duurzaamheid van het geleerde aandacht krijgt.

Er zijn verschillende concrete middelen en instrumenten waarmee aan het onderwijs inhoud en vorm wordt gegeven. Welke middelen in elk individueel geval worden aangewend, behoort tot de vrijheid van de onderwijsverstrekker.³⁵

De wet vereist niet dat het kind in kwestie aanwezig moet zijn. In de praktijk wordt daar wel om gevraagd³⁶, maar ouders mogen dat weigeren.

Met name in dit eerste jaar van controle is de onderwijsinspectie aan het inventariseren wat de verschillende redenen voor het opteren voor thuisonderwijs zijn. De sociale ontwikkeling van het kind is eveneens een belangrijk aandachtspunt.

Toetsing van de Doelstellingen

Zoals hierboven gesteld, moet thuisonderwijs voldoen aan de Doelstellingen.

In haar advies over het ontwerp-Decreet merkte de Raad van State op dat de voorgestelde regeling met betrekking tot thuisonderwijs een ontoelaatbare delegatie van de bevoegdheid aan de onderwijsinspectie gaf. De Doelstellingen zijn immers zo algemeen dat ze weinig concrete inhoud hebben, gecombineerd met het gegeven dat de onderwijsinspectie volledige discretionaire bevoegdheid krijgt om te oordelen of het verstrekte

thuisonderwijs beantwoordt aan de doelstelling van artikel 29 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.³⁷

Dit klemt temeer, zo werd later in het Vlaams Parlement opgemerkt, omdat de wet geen mogelijkheid voor hoger beroep van de beslissing van de onderwijsinspectie geeft.³⁸ De Minister van Onderwijs heeft in antwoord daarop gesteld dat de onderwijsinspectie bij haar beoordeling slechts een marginale toetsingsbevoegdheid heeft: 'de inspectie kan met andere woorden slechts vast stellen dat het huisonderwijs niet aan [de Doelstellingen] voldoet, wanneer daarover geen twijfel bestaat, dat wil zeggen dat "ieder redelijk denkend mens" op basis van een afweging van een en ander tot dezelfde conclusie zou komen.'³⁹ Zij voegde daar later nog aan toe:

'Bij de controle dient de inspectie zich een zo goed mogelijk beeld te vormen over het verstrekte onderwijs en de inspanningen die daarvoor worden geleverd. Zij moet daarbij rekening houden met specifieke situationele gegevens. De inspectie zal dus niet uitgaan van het huisonderwijs in het algemeen, maar moet zich een zo volledig mogelijk beeld vormen van dit huisonderwijs aan dit bepaalde kind op dit moment en van de perspectieven met betrekking tot de voortgang ervan.'⁴⁰

Het feit dat de onderwijsinspectie slechts marginaal mag toetsen of aan de, zeer algemeen geformuleerde, Doelstellingen is voldaan, geeft ouders veel vrijheid bij de invulling van het onderwijs. Bovendien geeft de regeling een ruime keuzemogelijkheid voor wat betreft de middelen die zij daarbij wensen te gebruiken (bijv. tekstboeken of praktijkervaring). De inspectie mag slechts oordelen dat het thuisonderwijs niet voldoet aan de Doelstellingen als dat overduidelijk en zonder twijfel blijkt. In de praktijk zal dat niet snel het geval zijn.

De beslissing van de onderwijsinspectie

Nog tijdens het bezoek laat de inspectie mondeling weten of het onderwijs voldoet aan de Doelstellingen. Na het bezoek maakt de onderwijsinspectie een zogenoemd 'verslagformulier controle huisonderwijs'. In het verslagformulier staat, naast de persoonlijke gegevens van het kind en de ouders, door wie er les wordt gegeven, de motivering voor het geven van thuisonderwijs en de conclusie of het thuisonderwijs aan de Doelstellingen voldoet. Dit verslagformulier moet integraal aan de ouders worden bezorgd en zij mogen daar hun eventuele opmerkingen aan toevoegen.⁴¹ Het wordt zowel door de ouders als door de controlerende inspecteurs ondertekend.

Indien de inspectie beslist dat het thuisonderwijs voldoet aan de Doelstellingen vindt er in dat schooljaar geen controle meer plaats. In het geval dat de inspectie bij de controle vaststelt dat het onderwijs niet voldoet aan de Doelstellingen, vindt er een tweede controle plaats. Daarbij zal concreet worden aangegeven aan welke zaken bijzondere aandacht dient te worden gegeven met het oog op een volgend bezoek.⁴² Indien de inspectie bij de

tweede controle vaststelt dat het thuisonderwijs nog steeds niet voldoet aan de Doelstellingen, moeten de ouders het kind inschrijven in een school die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap.⁴³ De inspecteurs moeten jaarlijks een totaalverslag opstellen van alle thuisonderwijscontroles, die uitgevoerd zijn. Dit verslag zal uiteindelijk worden opgenomen in het jaarverslag van de inspectiedienst.

Conclusie

Artikel 5 sub b Leerplichtwet leidt tot discriminatie tussen ouders of verzorgers die hun kinderen op grond van bepaalde religieuze of levensbeschouwelijke redenen thuisonderwijs willen geven en ouders of verzorgers die om andere redenen vinden dat hun kinderen beter af zijn met thuisonderwijs. De positieve resultaten met betrekking tot thuisonderwijs in het buitenland bewijzen dat er geen basis is voor een dergelijk discriminerend beleid. Zelfs Minister Van der Hoeven is van mening dat met thuisonderwijs aan de Leerplichtwet kan worden voldaan, hetgeen nog eens onderstreept dat er geen rechtvaardiging is om ouders of verzorgers deze onderwijsmogelijkheid te ontnemen.

Indien er een wetsvoorstel wordt opgesteld waarin thuisonderwijs voor iedereen toegankelijk is, kan de Vlaamse regeling als voorbeeld dienen. Deze regeling is eenvoudig en houdt een gebalanceerde afweging in van enerzijds de vrijheid van ouders om hun kind onderwijs te geven en anderzijds de taak van de overheid om er op toe te zien dat ieder kind effectief kwaliteitsvol onderwijs ontvangt. Daarbij kunnen de Doelstellingen als minimumvoorwaarden worden overgenomen. De minister heeft aangegeven dat 'de voorwaarden die aan de kwaliteit van [thuisonderwijs] worden gesteld kunnen afwijken van de voorwaarden die aan het onderwijs op een bekostigde of niet-bekostigde school worden gesteld.'⁴⁴ De Doelstellingen zijn in overeenstemming met de toepasselijke internationale verdragen. Ze zijn bovendien aldus geformuleerd dat ouders veel vrijheid hebben bij de invulling van het begrip 'kwaliteitsvol onderwijs' en het hanteren van een leer methode die het beste aansluit bij de leerstijl van hun kind. De (marginale) toetsingsnorm is laag, hetgeen in de praktijk zal betekenen dat de onderwijsinspectie niet lichtvaardig mag oordelen dat het onderwijs niet voldoet aan de Doelstellingen. De regeling geeft de overheid evenwel de mogelijkheid in te grijpen als er sprake is van misbruik.

Voorstel voor een Nederlandse regeling van thuisonderwijs

Thuisonderwijs kan in Nederland op eenvoudige wijze mogelijk gemaakt worden door dit als vrijstelling in artikel 5 Leerplichtwet op te nemen. De huidige tekst van artikel 5 sub b kan vervallen en zou als volgt kunnen luiden: De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen dat een jongere als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling is ingeschreven, zolang

- a. [...]
- b. zij de jongere onderwijs geven of laten geven;
- c. [...]

Op deze manier is thuisonderwijs erkend als een alternatief om te voldoen aan de leerplicht en voor iedereen toegankelijk. Ouders of verzorgers hoeven niet te motiveren waarom zij voor thuisonderwijs opteren en het probleem van de (willekeurige) beoordeling van vrijstellingen is weggenomen. Bovendien zullen kinderen van wie de ouders of verzorgers thans op grond van het huidige artikel 5 sub b Leerplichtwet zijn vrijgesteld, verzekerd zijn van onderwijs.

Artikel 6 Leerplichtwet zou als volgt kunnen luiden:

1. De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen kunnen zich slechts beroepen op vrijstelling, indien zij aan burgemeester en wethouders van de gemeente waar de jongere als ingezetene in de basisadministratie persoonsgegevens is ingeschreven, hebben kennis gegeven voor welke jongere en op welke grond⁴⁵ zij daarop aanspraak menen te mogen maken.
2. Deze kennisgeving moet worden ingediend:
 - a. ten minste een maand voordat de jongere leerplichtig wordt, indien zij betrekking heeft op de aanvang van de leerplicht, en
 - b. zolang nadien aanspraak op vrijstelling wordt gemaakt, uiterlijk op de dag waarop de grond intreedt, en daarna elk jaar opnieuw vóór 1 juli.

Met deze tekst van lid 2 kan ook tijdens het schooljaar met thuisonderwijs worden begonnen, bijvoorbeeld in het veel voorkomende geval dat het kind problemen heeft op school.

Het huidige artikel 8 Leerplichtwet kan vervallen en daarvoor in de plaats kan de volgende tekst komen:

De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen, die zijn vrijgesteld op grond van artikel 5 sub b, zijn verplicht de jongere onderwijs te geven of laten geven dat beantwoordt aan de volgende minimeisen:

- a. het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de volledige persoonlijkheid en de talenten van de jongere en op de voorbereiding van de jongere op een actief leven als volwassene; en
- b. het onderwijs bevordert het respect voor de grondrechten van de mens en voor de culturele waarden van de jongere zelf en van anderen.

Toezicht op deze bepaling kan geschieden door de onderwijsinspectie op de wijze zoals dat in Vlaanderen is geregeld.

Kosten

De minister heeft nog aangevoerd dat, indien thuisonderwijs voor iedereen toegankelijk wordt, toezicht daarop te veel geld zou kosten.⁴⁶ Het is echter juist het huidige systeem van het beoordelen van vrijstellingen, strafrechtelijke vervolging van ouders, vaak met civiele procedures tot ondertoezichtstelling en (toegevoegde) advocaten, dat veel geld kost (en sommige families veel emotionele ellende bezorgt). De staat zal deze kosten niet meer hebben als thuisonderwijs voor iedereen toegankelijk wordt. Voorts zal veel geld bespaard worden omdat de staat onderwijs aan kinderen die thuisonderwijs krijgen, niet hoeft te bekostigen. De Onderwijsraad heeft onlangs berekend dat de overheid een bedrag van gemiddeld EUR 4000 per leerling per jaar besteedt.⁴⁷ Voor kinderen die individuele begeleiding nodig hebben, en daarom in het bijzonder onderwijs terecht komen, is dit bedrag nog veel hoger. Als het aantal kinderen dat in Vlaanderen thuisonderwijs krijgt een indicatie is, zal de onderwijsinspectie vermoedelijk met uitbreiding van slechts enkele inspecteurs aan de nieuwe taak kunnen voldoen. Het is dus moeilijk voor te stellen dat de kosten van toezicht op thuisonderwijs hoger zullen zijn dan die van de huidige regeling. Invoering van thuisonderwijs zal waarschijnlijk juist tot besparingen leiden.

Mr J. Sperling

NOTEN

1. [\[Terug\]](#)

Art. 1 sub 2 Leerplichtwet 1900.

2. [\[Terug\]](#)

Ontwerp-Leerplichtwet 1969, Zitting Tweede Kamer 12 feb. 1968, p. 1253-1254.

3. [\[Terug\]](#)

In art. 10 lid 3 Leerplichtwet 1900 stond nog dat de schoolopziener de verklaring pas voor goedkeuring mocht ondertekenen indien 'hij er van overtuigd is' dat er een ernstig bezwaar tegen het onderwijs bestaat. In de huidige leerplichtwet komt deze bepaling niet meer voor, omdat 'de inspecteur zijn handtekening toch slechts mag weigeren op de in de wet genoemde gronden en het bezwaar tegen de richting niet mag beoordelen.' (MvT Leerplichtwet 1968, Zitting 1967-9039, nr 3, p. 14)

4. [\[Terug\]](#)

HR 11 februari 2003, LJN nummer: AF0453, p. 3 en de daar geciteerde jurisprudentie.

5. [\[Terug\]](#)

Rb. Zwolle 10 maart 2003, LJN-nummer: AF5928.

6. [\[Terug\]](#)

'Thuisonderwijzers stappen naar het Europees Hof', Algemeen Dagblad 6 februari 2004, voorpagina.

7. [\[Terug\]](#)

Art. 1 van de Grondwet luidt: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

8. [\[Terug\]](#)

Dit artikel luidt: Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd. Bij de uitoefening van alle functies die de Staat in verband met de opvoeding en het onderwijs op zich neemt, eerbiedigt de Staat het recht van ouders om zich van die opvoeding en van dat onderwijs te verzekeren, die overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen.

9. [\[Terug\]](#)

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Nota 'Thuisonderwijs in Nederland', 5 juni 2003, p. 2/3.

10. [\[Terug\]](#)

Idem, p. 1.

11. [\[Terug\]](#)

Idem, p.1.

12. [\[Terug\]](#)

In Amerika zijn er schattingen dat 1 tot 2 miljoen kinderen thuisonderwijs krijgen. In het Verenigd Koninkrijk zou het om zo'n 100000 kinderen gaan. Zie 'Thuisonderwijs: erkenning en toezicht, een reactie op de notitie 'Thuisonderwijs in Nederland' van Maria van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen', NVvTO (opgesteld door drs. P.J. van Zuidam) 2003, p. 3, (<http://www.nvvt.nl/toezichtverhandeling.htm>).

13. [\[Terug\]](#)

Dr H. Blok, 'De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten', p. 1. Dit artikel is verschenen in het Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, 2002, jaargang 14, nr 4, p. 151-163.

14. [\[Terug\]](#)

L.M. Rudner, *Scholastic Achievement and Demographic Characteristics of Home School Students* in 1998, p. 25.

15. [\[Terug\]](#)

Zie onderzoek geciteerd in 'Children Taught At Home Learn More', *The Observer* 13 aug. 2000; 'School Is Out Forever', *The Guardian* 10 sept. 2002 en 'Home-Based Education. Not 'Does It Work?' but 'Why Does It Work So Well?', Ronald Meighan, University of Nottingham School of Education, 1996.

16. [\[Terug\]](#)

Zie voetnoot 13, p. 5 en 6.

17. [\[Terug\]](#)

Idem, p. 7.

18. [\[Terug\]](#)

Zie bijv. 'Veiligheid scholen ernstig bedreigd', *NRC Handelsblad* 14 april 2004, voorpagina.

19. [\[Terug\]](#)

Zie voetnoot 13, p. 6.

20. [\[Terug\]](#)

NRC Handelsblad 8 januari 2004; zie ook voetnoot 16 en de tekst waarnaar deze voetnoot verwijst.

21. [\[Terug\]](#)

Vande Lanotte, *Inleiding tot het Publiekrecht, deel 2, Overzicht van het Publiek Recht*, 1994, p. 249.

22. [\[Terug\]](#)

Arbitragehof 4 maart 1993, nr 18/93.

23. [\[Terug\]](#)

Ontwerp Decreet betreffende het onderwijs XIV, Vlaams Parlement, Zitting 2002-2003, 17 okt. 2002, Stuk 1355 (2002-2003) - Nr 1, p. 13.

24. [\[Terug\]](#)

Idem.

25. [\[Terug\]](#)

Besluit van de Vlaamse regering betreffende de controle op inschrijvingen van leerlingen in het basisonderwijs van 12 nov. 1997 (artt. 10 octies tot

decies) en Besluit van de Vlaamse regering betreffende de controle op inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs van 16 sept. 1997 (art. 14 novies- 14 undies). Deze besluiten zijn identiek m.b.t de regeling voor thuisonderwijs. Hierna zal steeds naar het besluit voor het basisonderwijs worden verwezen (hierna: 'het Besluit').

26. [\[Terug\]](#)

Art. 1 §6 van de Leerplichtwet.

27. [\[Terug\]](#)

Art. 10 novies van het Besluit.

28. [\[Terug\]](#)

Art. 10 novies sub 1 en 2 van het Besluit.

29. [\[Terug\]](#)

Art. 10 novies sub 3 van het Besluit.

30. [\[Terug\]](#)

Art. 26 ter van het Decreet.

31. [\[Terug\]](#)

Art. 29 van dit verdrag luidt:

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;

b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten en fundamentele vrijheden van de mens, en voor de in het Handvest der Verenigde Naties vastgelegde beginselen;

c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn eigen culturele identiteit, zijn taal en culturele waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne;

d. de voorbereiding van het kind op het dragen van verantwoordelijkheid in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;

e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

32. [\[Terug\]](#)

Art. 10 novies sub 4 van het Besluit.

33. [\[Terug\]](#)

Art. 5 van de Leerplichtwet.

34. [\[Terug\]](#)

Art. 10 novies van het Besluit.

35. [\[Terug\]](#)

Vraag nr 25 van 7 nov. 2003 van mw. Veerle Heeren, Vlaams Parlement - Vragen en Antwoorden - nr 5- 12 december 2003, p. 1157-1158.

36. [\[Terug\]](#)

Brief van 23 januari 2004 van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Departement Onderwijs, aan de auteur.

37. [\[Terug\]](#)

Advies 33553/1 van de afdeling van de Raad van State, 4 juni 2002, p. 385 en 386.

38. [\[Terug\]](#)

Ontwerp van Decreet betreffende het onderwijs XIV, Vlaams Parlement, Zitting 2002-2003, 22 januari 2003, Stuk 1355 (2002-2003)- Nr 1, p. 16.

39. [\[Terug\]](#)

Ontwerp van Decreet betreffende het onderwijs XIV, Vlaams Parlement, Zitting 2002-2003, 17 oktober 2002, Stuk 1355 (2002-2003) - Nr1, p. 14.

40. [\[Terug\]](#)

Zie voetnoot 35, p. 1159.

41. [\[Terug\]](#)

Idem, p. 1160.

42. [\[Terug\]](#)

Idem, p. 1159.

43. [\[Terug\]](#)

Art. 26 ter §3 van het Decreet.

44. [\[Terug\]](#)

Zie voetnoot 9, p. 2.

45. [\[Terug\]](#)

Met 'grond' wordt bedoeld: één van de in art. 5 Leerplichtwet bedoelde situaties.

46. [\[Terug\]](#)

Brief van 6 januari 2004 van de Minister van OCW aan LevenderwijsClub.

47. [\[Terug\]](#)

Het ging hier om het jaar 2000. Zie 'Onderwijsgeld gaat op aan bureaucratie', NRC Handelsblad 26 april 2004.

links

[Leerplichtwet 1969](#)

[Hoge Raad 11-02-2003 LJN-nummer: AF0453 Zaaknr: 00174/02](#)

[Rechtbank Zwolle 10-03-2003 LJN-nummer: AF5928 Zaaknr: 07.550282-00](#)

[Thuisonderwijs: erkenning en toezicht. Een reactie op de notitie "Thuisonderwijs in](#)

[Nederland" van Maria van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en](#)

[Wetenschappen, Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs](#)

[Notitie "Thuisonderwijs in Nederland", Ministerie van Onderwijs, Cultuur en](#)

[Wetenschappen](#)

[Arbitragehof van België arrest 4 maart 1993 nr. 18/93](#)

[LevenderwijsClub](#)

[Besluit van de Vlaamse regering betreffende de controle op de inschrijvingen van](#)

[leerlingen in het basisonderwijs](#)

[Wet betreffende de \(Belgische\) leerplicht](#)

